

Právní principy ochrany životního prostředí

Environmentální právo

přednáška

30.3.2020

Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

LS 2019/2020

FHSUK katedra SKE

Pojem „princip“

= základní, výchozí myšlenky (též „zásady“), vyjadřující hodnoty, orientaci, podstatu a vývojové tendence právní regulace určitých společenských vztahů

Mohou být obecně právní či odvětvové (např. v rámci env.práva)

- Zásady všeobecně uznávané nejen v ČR, ale i v mezinárodním měřítku, zejména též v právu EU.
- Principy obsaženy buď výslovně v zákonech nebo dovozovány interpretací právní úpravy

Význam principů v právu ŽP:

- Ústřední ideje platné současné právní úpravy ochrany ŽP (podstata přístupu státu k ochraně ŽP)
- Nejvyšší hodnota, Udržitelný rozvoj, Prevence, Účast veřejnosti
- Odráží tendence dalšího žádoucího vývoje příslušné právní úpravy ochrany ŽP
- Integrace, Komplexnost, Předběžná opatrnost

Kdo a jak by měl principy v praxi používat (dělba tří ústředních mocí ve státě)

- Východisko, resp. sjednocující prvek v navrhované environmentální legislativě (výzva zákonodárci)
- Interpretační pomůcka pro aplikaci práva ŽP (správní orgány) v praxi
- Interpretační pomůcka pro výklad práva (soudy, Ústavní soud)

Přehled principů (zásad) práva ŽP

- Nejvyšší hodnoty
- Komplexnosti
- Integrace
- Prevence (subprincipy: ochrana u zdroje, předběžné opatrnosti)
- Vysoké úrovně ochrany
- Přípustné míry znečišťování
- Znečišťovatel platí
- Odpovědnost původce
- Trvale udržitelného rozvoje
- Odpovědnosti státu
- Účasti veřejnosti na rozhodování
- Informovanosti

Princip nejvyšší hodnoty

- – vychází z článku 35 a čl.11 odst.3 Listiny
- - též v rámci EU práva a mezinárodního práva
- Skutečnost, že příznivé ŽP je předpokladem existence člověka jako druhu, tak i celé společnosti a lidstva na planetě Zemi
- Stav ŽP ovlivňuje zdraví a život
- Prioritní veřejný zájem na ochraně ŽP-nálezy Ústavního soudu
- Možné výjimky dané zákonem, kdy jiný veřejný zájem výrazně převýší zájem na ochraně ŽP

Princip komplexnosti

- - předmětem ochrany je ŽP jako funkční komplex, nikoliv jen jednotlivých složek (propojenost jednotlivých složek)
- Předmětem regulace je zdroj ohrožování ŽP nebo lidského zdraví nebo regulace lidské činnosti jako celek „*from the cradle to the grave*“
- Příklad: odpadové hospodářství, nakládání s atomovou energií, zemědělská produkce
- Komplexní přístup všech nástrojů (nejen právní, ale i ekonomické, technické, informační atd.)
- Komplexnost hodnocení vlivů (*environmental impact assessment*)

Princip integrace

- **Integrace jednotlivých právních nástrojů** (např. výsledek řízení o posouzení vlivů zamýšleného stavebního projektu na životní prostředí a lidské zdraví podle zákona o posuzování vlivů se následně použije jako závazný podklad v řízení o vydání územního rozhodnutí nebo stavebního povolení podle stavebního zákona)
- **Integrace rozhodování** – zákon o integrované prevenci = vydání jediného integrovaného správního aktu místo několika samostatných.
- **Integrace environmentální politiky** - do jiných oborových politik, které mohou ovlivnit stav životního prostředí (jak v rámci ČR tak v rámci EU – tzv. „*greening*“)

Princip prevence

- Obecný právní princip ale také jeden ze základních principů práva životního prostředí
- Základní preventivní povinnosti všech subjektů (společná odpovědnost všech za stav ŽP jako podmínka existence člověka)
- Poškození životního prostředí nutno předcházet a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na ŽP (§ 17 ZŽP)
- Důvody: environmentální, ekonomické, právní
- Nezbytnost příznivého stavu žp, následná náprava není vždy možná
- Je-li možná náprava, pak je obvykle podstatně dražší, než preventivní opatření
- Nejsou-li provedena preventivní opatření může dojít k uplatnění sankcí
- Projevy: zákazy v zákonech, povolovací režimy pro řadu činností, ukládání povinnosti preventivních opatření (havarijní plány, ekonomické zajištění), dočasné omezení či zastavení činnosti
- Příklad: prevence podle zákona č.167/2008 Sb., o prevenci a nápravě ekologické újmy
- Povinnost provozovatele činností/zařízení
- A) předcházet ekologické újmě
- B) provádět neprodleně preventivní opatření a nést náklady s tím spojené

Princip ochrany u zdroje § 17 odst.1 ZŽP

- Povinnost příslušných subjektů: opatřeními přímo u zdroje předcházet znečišťování nebo poškozování ŽP a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na ŽP
- Příklady:
- Čištění odpadních vod před vypuštěním do kanalizace/vod povrchových
- Třídění odpadů
- Opatření na snižování emisí ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší

Princip předběžné opatrnosti - § 13 zákona o ŽP

- Princip prevence: víme, co by mohlo nastat
- Princip předběžné opatrnosti: nevíme určitě, co by mohlo nastat, ale...pochybnost o hrozbě určité zamýšlené činnosti/projektu pro ŽP nesmí být důvodem pro odklad opatření, jež mohou jeho poškození zabránit
- Zvážení rizik (nové technologie, chemické látky a směsi, GMO, jaderná energetika, viry)
- Je třeba vybírat z nejhorších možných variant z těch, které by mohly nastat
- Ne nutně vždy zákaz či nepovolení záměru, ale ukládání adekvátních preventivních opatření.
- *Prof.Ferdinand Kerschner: Úřady veřejné správy by měly rozhodovat dle zásady In dubio pro natura*

Princip vysoké úrovně ochrany

- - ž.p. má být chráněno na nejvyšší možné dosažitelné úrovni s ohledem na technické a ekonomické možnosti
- Best available technics – BAT
- Technika=použitá technologie+způsob jakým je zařízení navrženo, vybudováno, provozováno, udržováno a vyřazováno z provozu
- Nejlepší=nejúčinnější z hlediska dosažení vysoké úrovně ochrany ŽP
- Dostupnost=vyvinutí v měřítku umožňujícím zavedení v příslušném průmyslovém odvětví za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek pro běžného provozovatele
- Zákon č.76/2002 Sb., o integrované prevenci, kontrole a omezování znečištění

Princip přípustné míry znečišťování

- Únosnost zatížení ŽP: území nesmí být zatěžováno lidskou činností nad přípustnou míru (§ 11 ZŽP) viz též § 2 až 5 a § 8 zák.č.17/1992 Sb.
- Přípustnou míru znečišťování ŽP určují mezní hodnoty stanovené zvláštními předpisy (emisní a imisní limity) - § 12 ZŽP
- Hodnoty se stanoví na základě vědeckých poznatků v souladu s dosaženým stavem poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí, organismy a složky ŽP
- Nutno přihlížet ke kumulativnímu působení znečišťujících látek a činností

Znečišťovatel platí

- PPP – polluter pays principle

Opět preventivní charakter

- Znečišťovatel nese náklady na preventivní opatření
- Ekonomické nástroje – poplatky za
- 1) znečišťování ŽP (§ 8 odst.1 ZŽP) - do určitých zákonem stanovených limitů
- 2) využívání přírodních zdrojů (§ 31 ZŽP)
- 3) uživatelské poplatky (např.zákon o odpadech)

- Zejména při ad 1 a 2 pokud bude snižovat objem zátěže pro ŽP, může na tom vydělat

Odpovědnost původce

- Za ztráty na životním prostředí
- Občanskoprávní odpovědnost podle občanského zákoníku
- Náprava ekologické újmy § 27 zákona č.17/1992 Sb., zákon č.167/2008 Sb., vybrané složkové zákony
- Původce nese finanční náklady na nápravná opatření, např. § 57 lesního zákona, § 42 vodního zákona
- Odpovědností za ztráty není dotčena možnost uplatnit proti původci (pachateli) deliktní odpovědnost (správní nebo trestní)

Deliktní odpovědnost

- Sankce za protiprávní jednání (pokuty, zákaz činnosti, trest odnětí svobody)
- Otázka hrazení nákladů v rámci řízení následujícího po kontrole (např.řízení o zabavené ex.CITES)

Další principy zmíněné již v minulých přednáškách

- Princip odpovědnosti státu čl.7 Ústavy
- Princip trvale udržitelného rozvoje § 6 ZŽP

Následující principy budou zmíněny v samostatné přednášce v semestru

- Princip informovanosti čl.35 odst.2 LZPS
- Princip účasti veřejnosti na rozhodování